

STUDIECENTRUM RECHTSPLEGING
TRAINING AND STUDY CENTRE FOR THE JUDICIARY

Vrijheid-Blijheid?

Over recidive onder vrouwen en de rol van de rechtspraak

Jacqueline van der Schaaf & Albert Klijn

out of
prison
-
Out of
crime?

Inleiding: Vrijheid-Blijheid?

Over recidive onder vrouwen en de rol van de rechtspraak

Vrouwen recidiveren ruim 10 procent minder dan mannen. Goed om te weten, maar niemand zal beweren dat het sekseverschil op zichzelf de meest relevante factor is. Immers daarachter gaan in het maatschappelijke verkeer velerlei andere verschillen schuil. Waar het op neer komt is de noodzaak om vanuit de bestaande inzichten over factoren en omstandigheden die het menselijk gedrag beïnvloeden, gedachten te formuleren over het gedrag in deze specifieke situatie. Dat is exact wat Elanie Rodermond beoogt in haar proefschrift; welke omstandigheden belemmeren of stimuleren ex-gedetineerde vrouwen om op het 'rechte pad' te blijven en hoe verloopt dat proces? Wat de rechtspraak daarmee kan is een tweede, daarover ook meer in dit stuk.

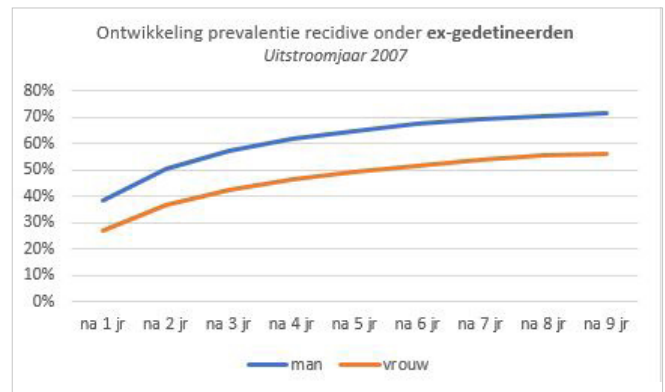
Jacqueline van der Schaaf (zelfstandig onderzoeker) & Albert Klijn (wetenschappelijk adviseur bij SSR)

1 Meten is nog geen weten

Je zou toch verwachten dat als er al decennia lang onderzoek is gedaan naar een maatschappelijk verschijnsel als het recidiveren van veroordeelden - niet bepaald iets waarvoor in de samenleving geen aandacht bestaat - er wel het een en ander over de oorzaken vast is komen te staan? Nee, niet helemaal; de wat oudere publicatie In de oude fout van Wartna (2009) - over het meten van recidive en het vaststellen van het succes van strafrechtelijke interventies - laat zien dat men in ons land niet veel verder is dan in de VS het geval was omstreeks eind jaren zeventig. Daarover noteerde een onderzoeker dat het daar toen beschikbare onderzoek niets anders had opgeleverd dan *"no conclusions, weak conclusions and, all too frequently but unpredictably, wrong conclusions"* (p. 39). Hoe teleurstellend wil je het hebben. Vandaar de oproep om meer methodisch goed gefundeerd onderzoek. Immers, meten ...

Nu valt niet te ontkennen dat die oproep in zekere mate in vervulling is gegaan, zo laat Wartna zien. Hij beschrijft de technisch-methodische vooruitgang in het recidive-onderzoek. Van losse evaluatiestudies naar systematische monitoring en, nog veelbelovender, grootschalige meta-analyses. Wel lijkt het er op dat hij criticasters die erop wijzen dat al dat meten betrekkelijk zinloos is als men geen inzicht ontwikkelt in gedragsmechanismen omtrent recidive, de mond snoert als hij stelt dat meer en meer factoren in de analyses worden betrokken. Toch hebben die criticasters een punt, uit cijfers alleen valt niet zonder meer de werking van gedragsmechanismen af te leiden. Daartoe dient men te beschikken over veronderstellingen over de aard van de mechanismen, ofwel over theorie. Daar doet Elanie Rodermond, die op 26 oktober dit jaar haar proefschrift *Out of prison, out of crime? Women on the road to desistance* verdedigde, een duit in het zakje.

Eerst enig cijfermateriaal om een idee te krijgen over de omvang van het fenomeen. Onder ex-gedetineerden uit een Nederlands gevang ontslagen in 2007, zien we de volgende recidive percentages: binnen 1 jaar ging 37% in de (oude) fout, na 5 jaar is dat 64% en na 9 jaar 70%.¹ Doet het geslacht van de ex-gedetineerde ertoe? Ja. Onderstaande grafiek laat dat zien.

Bron: WODC-Recidivemonitor REPRIS 29-11-2018, recidive algemeen: nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van enig misdrijf, ongeacht de aard en ernst van de gepleegde delicten.

Vrouwen recidiveren ruim 10 procent minder dan mannen. Goed om te weten, maar niemand zal beweren dat het sekseverschil op zichzelf de meest relevante factor is. Immers daarachter gaan in het maatschappelijke verkeer velerlei andere verschillen schuil. De invloed daarvan zal elkaar in het ene geval versterken en in het andere geval verzwakken. Waar het op neer komt is de noodzaak om vanuit de bestaande inzichten over factoren en omstandigheden die het menselijk gedrag beïnvloeden, gedachten te formuleren over het gedrag in deze specifieke situatie. Dat is exact wat Rodermond beoogt; welke omstandigheden belemmeren of stimuleren ex-gedetineerde vrouwen om op het 'rechte pad' te blijven en hoe verloopt dat proces?

2. Doorzetters en terugvallers: wat ertoe doet

Rodermond stelt in haar proefschrift de vraag aan de orde in hoeverre het proces dat leidt tot het stoppen met het plegen van delicten na detentie ('doorzetten in niet-crimineel gedrag'), verschilt tussen mannen en vrouwen.² Pakt de in het werkveld bekende drie-eenheid ter voorkoming van recidive onder mannen, *wederhelft - werk - woning*, op dezelfde wijze uit voor vrouwen, of toch niet? Eerder onderzoek laat geen eenduidige resultaten zien van werk en huwelijk op doorzet gedrag bij vrouwen na detentie. De ene keer constateert men een positief verband de andere keer niet of ziet men, zoals bij het huwelijk, juist een negatief effect op het doorzetten in niet-crimineel gedrag. Ook is er, onder vrouwen en mannen, veelal een vermindering of stop in het plegen van delicten te zien ruim voordat het betreffende huwelijk plaatsvond of de baan werd bemachtigd. De causaliteit tussen levensloopomstandigheden en het doorzetten in niet-crimineel gedrag blijkt dus niet rechttoe-rechtaan.

¹ Voor diegenen die zich afvragen waarom die recidive cijfers zoveel hoger liggen dan we doorgaans zien; dit gaat over recidive van ex-gedetineerden, de recidivepercentages van delictplegers (ongeacht de strafoplegging) liggen beduidend lager.

² De auteur zelf spreekt van 'desisters en persisters in crime', wat moeilijk te vertalen begrippen. Wij proberen het hier met 'terugvallers (in crimineel gedrag) en doorzetters (in niet-crimineel gedrag)'.

Dit leidt de auteur naar de twee centrale vragen in het proefschrift:

- Welke factoren dragen al dan niet bij aan het doorzetten van niet-crimineel gedrag onder vrouwen na detentie?
- Hoe beïnvloeden deze factoren dat proces?

De auteur pakt de vragen met drie verschillende onderzoeksmethoden aan: een zeer degelijk opgezet literatuuronderzoek naar recidive onder vrouwen, een steekproef met kwantitatieve gegevens van 1.478 à 2.839 vrouwen die in 2007 vrijkwamen uit detentie, en een 30-tal diepte-interviews met ex-gedetineerde vrouwen. Vooral de koppeling van verschillende kwantitatieve bestanden van de Dienst Justitiële Inrichtingen, de Justitiële Informatiedienst, de Gemeentelijke Basis Administratie en het Centraal Bureau voor Statistiek geeft rijke informatie. Ook de aanpak van de kwantitatieve analyse, waarin zowel verschillen in de omstandigheden tussen vrouwen als die omstandigheden binnen de levensloop van een vrouw, werden bestudeerd, is mooi gevonden. Vrouwen maken volgens de auteur zo'n 5 à 7% van de gevangenispopulatie uit. In de steekproef blijft zeven jaar na detentie 50 tot 60% van de vrouwen op het rechte pad. Dat is min of meer vergelijkbaar met de cijfers hierboven weergegeven; er lijken wat meer doorzetters te zijn in de steekproef dan in de algemene populatie aan ex-gedetineerde vrouwen. De meeste recidive vindt plaats binnen twee jaar na vrijlating.

De auteur laat aan de hand van eerder onderzoek zien dat (externe) omstandigheden als huwelijk, werk, ouderschap, drugsgebruik, financiën en onderdak de kans op recidive na detentie beïnvloeden. De auteur gebruikt voor deze omstandigheden ook wel de term 'sociaal kapitaal'. Het idee hierachter is dat de informele sociale controle die van deze omstandigheden uitgaat mensen op het rechte pad houdt. Daarnaast is er de gedachte dat er effect uitgaat van subjectieve factoren als verandering in identiteitsbeleving, motivatie en zelfcontrole; een meer cognitief gerichte transformatie. Wat doet er nu meer toe, subjectieve factoren of die sociale omstandigheden en in welke volgorde?

In de partnerrelatie doet de kwaliteit van de relatie ertoe, zo stelt de auteur aan de hand van de literatuur en de door haar gehouden interviews, vrouwen kunnen 'naar beneden' trouwen (zeg: met een antisociale partner met losse handjes) maar ook een relatie aangaan met een ondersteunende partner met woning en geld. Ook blijkt dat ouderschap voor vrouwen meer van belang is dan voor mannen ter voorkoming van crimineel gedrag, maar dan gaat het wel om 'gewenste' kinderen waarmee men een goede band heeft. Het verband tussen werk en het doorzetten van niet-crimineel gedrag is bij vrouwen minder sterk dan bij mannen. Al maakt het soort werk wel uit, een baan die de eigenwaarde opkrikt doet er meer toe. Bij mannen is dit verband tussen werk en eigenwaarde minder prominent en sterker gekoppeld aan financieel belang, zo blijkt uit de interviews en literatuur.

In de kwantitatieve analyse (hoofdstuk 3) die zich richt op het effect van huwelijk en kinderen op recidive (in de vorm van hernieuwde opsluiting), zien we wonderwel geen effect van ouderschap of huwelijk afzonderlijk, ook de duur van het huwelijk

of het aantal kinderen doet er niet toe. Wat er wel toe doet is, in haar woorden, 'the full family package'; de stabiliteit van een huwelijk inclusief kind vermindert de kans op hernieuwde opsluiting aanzienlijk (met 24%). Ook zien we in deze analyse een (bekend) effect van leeftijd: de kans op hernieuwde opsluiting neemt af met de jaren. Daarnaast laat de analyse zien dat eerdere detentie-perioden de kans op hernieuwde opsluiting verhogen; de lengte van de laatste periode in detentie verlaagt daarentegen de kans op hernieuwde opsluiting; hoe langer de duur, hoe lager de kans op terugval.

Zoals de auteur zelf aangeeft brengt deze analyse geen compleet beeld, er spelen naar verwachting meer factoren. De aansluitende kwantitatieve analyse beziet, buiten huwelijk, partnerrelaties en ouderschap, daarom ook de effecten van inkomen, werk en huisvesting. Ook kijkt de auteur hier niet slechts naar hernieuwde detentie maar naar hernieuwde delictpleging. Daarmee hanteert zij een wat ruimere definitie van recidive. Ten behoeve van deze analyse gebruikt Rodermond gegevens waarin per vrouw, elke week van de onderzoeksperiode de in tijd variërende omstandigheden zoals het al dan niet gehuwd zijn, al dan niet moeder zijn, al dan niet werk hebben, is vastgelegd. Daarmee is het mogelijk de effecten van omstandigheden in te schatten *binnen* de levensloop van een persoon, waarmee een eventueel oorzakelijk verband tussen externe omstandigheden en recidive duidelijker wordt blootgelegd.³

Het resultaat van de vergelijkende analyse *tussen* vrouwen laat zien dat vrouwen die werken, samenwonen en minstens een thuiswonend kind hebben, minder risico lopen te recidiveren, terwijl geen dak boven het hoofd hebben juist tot meer risico op recidive leidt. Echter, wanneer we de resultaten *binnen* de levensloop bezien, blijken vrouwen in de weken dat zij werken, samenwonen en een thuiswonend kind hebben, géén lager risico op recidive te hebben.⁴ Wel blijken vrouwen in de weken dat zij dakloos zijn meer kans op recidive te hebben. Volgens de auteur duidt dit op het volgende: "*Hieruit kan worden geconcludeerd dat niet deze factoren [werkzaam zijn, samenwonen en een thuiswonend kind; toevoeging auteurs] het verschil maken tussen wel of niet recidiveren, maar andere, deels ongemeten factoren. Met andere woorden; vrouwen die bovengenoemde vormen van sociaal kapitaal hebben doen het weliswaar beter dan vrouwen die deze niet hebben, maar vermoedelijk zijn deze vormen van sociaal kapitaal het gevolg van hun betere situatie, en niet de oorzaak.*" (p. 153; vetdruk door auteurs). Dakloosheid en, zoals in de eerste analyse ook al werd geconstateerd 'het klimmen der jaren' doet er dus overduidelijk toe wat oorzakelijke verbanden met recidive betreft. Twee van de drie w's - werk en wederhelft - lijken daarentegen meer een gevolg te zijn dan een oorzaak in het proces van doorzetting van niet-crimineel gedrag. De ongemeten factoren probeert de auteur alsnog boven

³ Dit geldt alleen voor de recidiverende respondenten, i.e. 'de terugvallers'.

⁴ Sterker nog het huwelijk blijkt een stimulerend effect te hebben op recidive in deze groep. Is dit nu de bad guy met losse handjes, drugsgebruiker, een criminele carrière met kortom op alle vlakken weinig sociaal kapitaal? Hier kan de auteur zich helaas niet heel specifiek over uitlaten vanwege een gebrek aan gegevens daaromtrent. Uit de door haar gehouden interviews blijkt echter dat dit type 'family package' niet helemaal ongebruikelijk is.

water te krijgen via de interviews met een deel van de vrouwen. Daaruit leidt zij af dat motivatie en de wil om te veranderen samengaan met omstandigheden, sterker nog: daaraan vooraf gaan. *“Pas wanneer vrouwen een dergelijk, meer subjectief, proces hebben doorgemaakt, werken partners, kinderen en een baan als versterking van dit proces. Deze bevinding sluit aan bij onderzoek dat een daling in gepleegde criminaliteit laat zien reeds voordat individuen bepaalde vormen van sociaal kapitaal verwerven, alsmede bij de identiteits-theorieën van desistance, waarin wordt beargumenteerd dat interne veranderingen voorafgaan aan gedragsveranderingen.”*(p. 155). Al met al zijn het, behalve een dak boven het hoofd, niet de sociale omstandigheden op zichzelf die vrouwen van recidive weerhouden, maar is het een samenspel waarbij subjectieve verandering en gunstige sociale omstandigheden elkaar versterken.

3 Enkele kanttekeningen

Rodermond zet mooi en informatief werk neer, met zeer fraaie analysemethoden, maar toch een kleine kanttekening. De cognitieve transformatie van de vrouwen is, bij lange na, niet op dezelfde schaal in kaart gebracht als het palet aan sociale omstandigheden. Het proefschrift laat duidelijk zien dat dakloosheid een onweerlegbare oorzakelijke component heeft met betrekking tot recidive, en dat dit voor werk, huwelijk en kinderen, al is er weliswaar een samenhang, niet het geval is. Het vervolgens toeschrijven van deze ongemeten oorzakelijke factoren aan de subjectieve motivatie is echter gebaseerd op een relatief klein aantal interviews. Alleszins begrijpelijk, want zo'n hele steekproef aan vrouwen interviewen is ondoenlijk en sowieso retrospectief van aard. Ook kloppen haar resultaten met eerder onderzoek, maar toch, het is feitelijk niet echt getoetst. Rodermond zegt dit overigens ook zelf: *“(…) although the mixed-methods design as used in this study made it possible to examine factors related to desistance while also offering insights into how these factors impacted desistance and the complex relations between different factors, it did not allow for a quantitative empirical test of both social as well as subjective factors.”* (p. 131). Zij pleit dan ook voor onderzoek naar levensloopomstandigheden waarin subjectieve en sociale factoren tezamen worden meegenomen op longitudinale wijze.

Daaraan willen wij toevoegen dat er wat ons betreft, buiten levensloopomstandigheden, ook wel wat gelegenheids-theorie en neurobiologie bij mag. Want dat blijken in de criminologie toch wel gescheiden werelden. Zo ook in het proefschrift, over andere criminologische theorie dan die van de levensloop is niet gerept. Nu ligt het mooie vaak in de beperking, maar een zekere nieuwsgierigheid bekwam ons naar het soort delicten dat deze vrouwen pleegden en de pakkans daarvan in combinatie met de, toch niet erg onwaarschijnlijke, verschillen in geestelijke veerkracht.

4 De relevantie voor de strafrechtpraktijk

Op het einde van het proefschrift in het afsluitende hoofdstuk treft men een referentie naar de strafrechtpraktijk aan. Roder-

mond richt zich tot de strafrechters en waarschuwt hen om in geval van recidive ervoor te waken dat, met een eventuele nieuwe straf, een vicieuze cirkel wordt gecreëerd. *“Moreover, the finding that so many formerly incarcerated women are in economically marginalized situations should be taken into account when imposing sentences for further offenses, especially if these offenses can be considered to be the result of the same marginalized circumstances (i.e. ‘stealing to buy food’). As imposing fines will likely aggravate the underlying problems, imposing other sanctions such as community service can be considered an alternative that limits additional negative consequences for these women.”* (p. 129).

Een advies dat stof tot nadenken geeft. Wordt hier de strafrechter impliciet aangespoord om meer dan thans het geval is bij de straftoemeting rekening te houden met de te voorziene consequenties? Die boodschap is niet onbegrijpelijk tegen de achtergrond van de onder criminologen nogal eens aangetoonde stelling dat detentie goed beschouwd alleen maar schadelijk is, getuige de hoge recidive en andere bijkomende negatieve gevolgen voor het betrokken individu.⁵ Kortom, de boodschap in deze dissertatie heeft een indirecte – maar daarom niet onbelangrijke – relevantie voor de strafrechtspleging. Het voert tot de vraag: hoe de Nederlandse strafrechter te werk gaat bij de straftoemeting en belangrijker wellicht, hoe die praktijk te beoordelen. Een vraag van zowel praktische als rechtspolitieke aard.

Straf is opzettelijke leed toevoeging van overheidszijde die slechts gelegitimeerd wordt door het uitgangspunt dat dit gebeurt binnen een raamwerk van richtinggevende doelen. De doelen zijn afgeleid uit morele theorieën waarvan de twee belangrijkste zijn: het utilitarisme (het nutsdenken, gericht op de toekomst) en het retributivisme ('oog om oog, tand om tand', het denken gericht op het verleden). Deze denkkaders worden verondersteld rechters richting te geven bij het straffen in concrete zaken en te fungeren als attitudes van waaruit rechters hun zaken benaderen. Stilzwijgend wordt tevens aangenomen dat rechters dit in de praktijk consistent doen. De vraag die onmiddellijk rijst is dan, óf die aannames van doelgerichtheid en consistentie ook in de alledaagse praktijk zichtbaar zijn. Die vraag is in al wat ouder sociaalwetenschappelijk onderzoek aan de orde gekomen. Hier kort de weergave van de bevindingen.

De Keijser (2000) onderzocht in zijn dissertatie welke attitudes strafrechters hadden. Dat deed hij door hen een groot aantal uitspraken voor te leggen. Het patroon van de beantwoording liet zien dat de rechters zes strafdoelen onderscheidde: afschrikking, insluiting, vergelding, hervinden moreel evenwicht, resocialisatie en herstel. Nadere analyse liet zien dat de eerste vier sterk met elkaar samenhangen en duidelijk te onderscheiden waren van de laatste twee die ook weer onderling samenhangen.

⁵ Een voorbeeld van de opvattingen over de effecten van detentie is de (weliswaar als voorzichtig aangekondigde) conclusie dat detentie “geen dan wel een criminogeen effect heeft op herhaald crimineel gedrag” (Dirkzwager e.a., 2009, p. 24). Daar staat een conclusie uit rechtseconomische kring tegenover: “Als het effect al criminogeen is, wordt het in ieder geval ruimschoots gecompenseerd door de remmende werking van insluiting en generale preventie”, aldus Van Velthoven (2012, p. 178)

De gemeenschappelijke noemer van deze twee clusters benoemde hij als 'hard aanpakken' versus 'sociaal constructief'; zo gezegd de twee verschillende ankers waar strafrechters hun beoordeling aan relateren. Denkend dat het rechterlijk handelen doelgericht is, veronderstelde De Keijser dat strafrechters kijkend naar de aard van het delict min of meer homogeen zouden denken over welk strafdoel hier leidend zou moeten zijn. Ook veronderstelde hij een logische relatie tussen strafdoel en de daarbij adequate strafmodaliteit.⁶ Twee bevindingen deed hij. Ten eerste dat door rechters bij identieke zaken heel verschillende strafdoelen als leidend werden gezien. Ten tweede dat de in concreto opgelegde straf nauwelijks verband hield met het door de betrokken rechter nagestreefde strafdoel. Hij concludeert dat: *"Vanuit het perspectief van deze studie, lijkt het echter redelijk om te concluderen dat er geen legitimerend en richtinggevend moreel raamwerk aan de huidige praktijk van het straffen van staatswege ten grondslag ligt"* (p. 188).

Nuttig is het om, gegeven het feit dat de studie van De Keijser de situatie anno 2000 schetst, te melden dat bijna een decennium later door Fikken dezelfde vraag nogmaals opgepakt is in haar masterscriptie (Fikken, 2008). Zij construeerde verschillende casussen waarvan op grond van de zaak verwacht mocht worden dat rechters een specifiek strafdoel bij hun beoordeling ervan voor ogen zouden hebben. Het betrof: onschadelijkmaking, vergelding, afschrikking, resocialisatie of herstel. Haar eerste bevinding luidt dat rechters alle strafdoelen wel op een of andere wijze aantrekkelijk vinden en dat zij bij hun feitelijke straftoemeting eigenlijk niet over specifieke strafdoelen nadenken. Vervolgens constateert zij ook dat er in het denken van rechters een duidelijke samenhang valt te bespeuren tussen onschadelijkmaking, vergelding, afschrikking enerzijds en herstel en resocialisatie anderzijds. Ook constateert zij dat niet duidelijk is welke strafdoelen rechters in een bepaald geval willen nastreven en dat die nastreving slechts minimaal overeenstemt met de tevoren bepaalde verwachting. Het beeld dat De Keijser schetste weerspiegelt.

De betekenis van deze bevindingen - het gebrek aan een gedeelde visie op het strafrecht - is volgens De Keijser dat de strafrechtpraktijk sterk gevoelig is voor 'externe' invloeden die ongewenst kunnen zijn. Hij verwijst naar de druk vanuit de politiek en de media. Daaraan zouden we vandaag de dag ook zeker de invloed van de burgerlijke onvrede, gekend via de sociale media, moeten toevoegen. Ook voor de strafrechtspraak geldt dat het gezag steeds weer verdiend moet worden via een overtuigende motivering van de opgelegde straf. Daarbij, zo liet het onderzoek van Wagenaar (2008) naar de overeenkomst en verschillen in beslissingswijze zien, vormt het doel van de straf juist bij leken een prominent uitgangspunt. Recent onderzoek naar de overtuigingskracht van de strafmotivering in het vonnis maak duidelijk dat ondanks meer begrijpelijke taal, de strafmotivering het zwakke punt is wat de burger betreft (De Groot-van

Leeuwen e.a., 2015). Alle aspecten overziend is de straftoemetingspraktijk dus eigenlijk een tombola waarbij het maar de vraag is of de door de promovenda uitgesproken wens, om rekening te houden met de te voorziene consequenties van straf, vervuld zal worden.

Wat betreft de meer rechtspolitieke vraag, die naar de beoordeling van de straftoemetingspraktijk, zijn er onlangs twee relevante publicaties verschenen. Enerzijds is er de oproep van de voormalig Procureur-Generaal bij de Hoge Raad, Fokkens, om nu eindelijk eens echt werk te gaan maken van de algemene en consistente hantering van de oriëntatiepunten bij de motivering van de gekozen straf (Fokkens, 2018). Hij zegt het niet met zoveel woorden maar de lezer kan bijna niet anders concluderen dan dat de straftoemeting tot nu toe een ongeregeld optreden vormt waar een strenger optreden van de Hoge Raad ontbroken heeft. Fokkens noemt het een erfenis van een oneigenlijke, en voor buitenstaanders onbegrijpelijke, interpretatie van rechterlijke onafhankelijkheid.

Een onlangs gepubliceerd ideologisch perspectief komt van Otte: *Een kleine biografie van het strafrecht* (2018). Hij zet zich af tegen de in zijn ogen opgetreden 'branchevervaging' (onze term) binnen het strafrecht. *"Het strafrecht is niet bedoeld als maatschappelijk werk"*, zo sprak de kop ter promotie van zijn boek in het NRC (2-11-2018). De taak van de strafrecht-professional is niet gelegen in het zich bemoeien met de oorzaken van crimineel gedrag of in de bestrijding van die oorzaken, maar in een zorgvuldige afweging van welke vorm van vergelding dit gedrag vergt. Dit staat niet zozeer de betrokkenheid van zorg- en hulpverleners in de weg, maar het overnemen van dat zorgverleners-perspectief overlaadt de taakstelling en de competentie van de strafrecht-professional. Meer polemisch in zijn woorden: *"Door de aanpak van criminelen zorg of hulp te noemen wordt de betrokkene voor zijn bestwil aangepakt en bij weerstand kan hij nog meer hulp en zorg verwachten omdat hij kennelijk te weinig lijdensdruk of inzicht in de ziekte ontbeert"* (p.15).

De strafrechtpraktijk zou naar zijn overtuiging gebaat zijn bij een ideologische verankering via het begrip 'vergelding'. Dat verwijst naar een proportionele reactie op gedrag, in geval van crimineel gedrag: gericht op het ontstaan van 'lijdensdruk' bij de veroordeelde. Die druk ervaren, vormt aldus Otte, de basis voor verandering. Men kan Otte tegenwerpen dat zijn betoog een empirische grondslag mist. Dat sluit echter niet uit dat juist het normatieve karakter van de publicatie, strafrechters kan verleiden om zich weer eens in brede kring te beraden op de taakstelling.

⁶ De Keijser construeerde vier casussen die duidelijk aanknopingspunten voor één specifiek strafdoel bevatten om te zien in welke mate de attitudes, de straftoemeting ook daadwerkelijk stuurden. In de casusbeschrijving was informatie verwerkt over de daad, het slachtoffer, de schade, de dader en diens achtergrond. Het gemeenschappelijke element in de casus was een incident van diefstal met geweld.

Geraadpleegde literatuur

Dirkzwager, A., Lamet, W., Nieuwbeerta, P., Blokland, A., & Laan, P. van der (2009), Na detentie: de gevolgen van rechtspraak. In: *Rechtstreeks*, nr. 1.

Fikken, M. (2008), *Rechters over strafdoelen. De systematiek van het gebruik van strafdoelen in de straftoemeting*. Amsterdam: Faculteit der Rechtsgeleerdheid, VU (scriptie).

Fokkens, J.W. (2018), Oriëntatiepunten en verbetering van de straftoemeting. In: *Tijdschrift voor rechtspraak en straftoemeting*, nr. 2.

Groot-van Leeuwen, L. de, Laemers, M. & Sportel, I. (2015), *Het vonnis beter uitgelegd? Maatschappelijke effecten van beter motiveren in de strafrechtspraak*. Research memoranda, nr. 2, Den Haag: Raad voor de rechtspraak.

Keijser, J.W. de (2000), *Punishment and Purpose. From Moral Theory to Punishment in Action*. Amsterdam: Thela Thesis (diss.).

Otte, M. (2018), *Een kleine biografie van het straffen. Essays over herwaardering van schuld en boete*. Den Haag: Boom juridisch.

Rodermond, E. (2018), *Out of prison, out of crime? Women on the road to desistance*. Design and print: proefschrift-aio.nl (diss.).

Velthoven, B.C.J. van (2012), *Economie van misdaad en straf*. Den Haag: Boom Lemma.

Wagenaar, W.A. (2008), *Strafrechtelijke oordelen van rechters en leken. Bewijsbeslissingen, straffen en hun argumentatie*. Research memoranda, nr. 2, Den Haag: Raad voor de rechtspraak.

Wartna, B.S.J. (2009), *In de oude fout. Over het meten van recidive en het vaststellen van het succes van strafrechtelijke interventies*. Onderzoek en beleid, nr. 275, Den Haag: WODC (diss.).

de Rechtspraak

OPENBAAR MINISTERIE

SSR